

Uddannelsernes rolle for social mobilitet

Baggrund

Adgang til uddannelse er en vigtig præmis for at sikre social mobilitet i et samfund, dvs. at børn fra ressourcetsvage hjem bl.a. bruger uddannelse til at løfte sig indkomstmæssigt i forhold til deres forældre. Og den generelle tendens i Danmark har været, at antallet af unge med ufaglærte forældre og selv uden uddannelse har været støt faldende gennem de sidste mange år (se fx DEA, 2019). På indkomstsiden har tendensen dog været, at den sociale mobilitet er blevet en smule forringet i de seneste 10-15 år (Harding og Munk, 2006; AE, 2018 og Den Sociale Kapitalfond, 2018). Med andre ord betyder forældres indkomstplacering mere for unges kommende indkomstplacering i dag, end den gjorde for bare 10-15 år siden.

Så en ting er, at der overordnet set fx bliver flere og flere unge med videregående uddannelser, hvor knap hver tredje havde en videregående uddannelse i 2006 mod knap hver anden i 2018. Så den sociale mobilitet på uddannelserne er øget gennem de seneste årtier, men chancerne for succes i uddannelsessystemet er stadig større for børn af akademikere end for dem af faglærte forældre (SFI, 2016). Men hvilken rolle spiller de enkelte uddannelser egentlig i forhold til fx at løfte unge fra de mest ressource-svage hjem?

På den ene side kan de enkelte uddannelsers rolle i forhold til social mobilitet blive afspejlet ved, i hvor høj grad de er i stand til at tiltrække, optage og få unge fra ressourcetsvage hjem gennem den pågældende uddannelse. Altså hvorledes de er i stand til at skabe adgang til uddannelsessystemet for bl.a. de mere udsatte unge.

Omvendt viser dette aspekt ikke noget om, i hvor høj grad den enkelte uddannelse løfter unge fra fx ressourcetsvage hjem efter endt uddannelse, når der bliver målt på fx indkomst. Hvis dette aspekt ikke også bliver inkluderet i forhold til uddannelsernes rolle for social mobilitet, risikerer en eventuel kortlægning at se bort fra, hvilke uddannelser der egentlig løfter flest unge fra bund til top i indkomstfordelingen, givet at de har fået den pågældende uddannelse.

Tænketanken DEA
Fiolstræde 44
1171 København K
www.dea.nu

Udarbejdet af:
Kristian Thor Jakobsen, cheføkonom
Kristian Hamburger Holm, projektassistent

En analyse omkring social mobilitet, der tager udgangspunkt i unges realiserede uddannelsesvalg i form af deres højest gennemførte uddannelsesniveau på et givent tidspunkt, har dog nogle indlejrede udfordringer. For det første er det ikke tilfældigt, hvilke unge der vælger hvilke uddannelser. Heller ikke når det kommer til unge fra relativt resourcesvage hjem.

Så når fx uddannelser for henholdsvis murere og læger bliver sammenlignet i forhold til deres rolle for social mobilitet, er det klart, at lægeuddannelsen formentlig vil løfte relativt flere unge fra resourcesvage hjem rent indkomstmæssigt. Også fordi de unge, der rent faktisk gennemfører lægeuddannelser, må forventes at have noget anderledes forudsætninger end fx den typiske unge, der vælger mureruddannelsen. Dette understreger derfor vigtigheden af også at have adgangsdimensionen med, når det kommer til uddannelsernes rolle. For andelen af unge fra resourcesvage hjem er formentlig højere for mureruddannelsen sammenlignet med lægestudiet, hvilket kan opveje det mindre indkomstløft.

Hovedformålet med dette notat er at kortlægge uddannelsernes rolle i forhold til de to førnævnte aspekter af social mobilitet med fokus på adgang og løft af unge fra resourcesvage familier. Det meste af notatet fokuserer på den nuværende status, når der bliver set på både de overordnede, men også mere detaljerede uddannelsesniveauer. Desuden vender analysen til slut også fokus fra uddannelserne til uddannelsesinstitutioner for at vise, hvordan mobiliteten har været blandt færdiguddannede fra de enkelte universiteter.

Hovedkonklusionerne i notatet er:

- Uddannelsesniveaet for 35-årige hænger tydeligt sammen med forældrenes tidligere indkomstniveau. Fx er der klart flest – 41 pct. - personer med lange videregående uddannelser (LVU), der kommer fra topindkomstgruppen (forældre med de 20 pct. højeste indkomster), mens kun ni pct. er vokset op i lavindkomstfamilier (forældre med de 20 pct. laveste indkomster).
- Erhvervsuddannelserne (EUD) er det overordnede uddannelsesniveau, der får flest unge fra lavindkomstgruppen igennem uddannelsessystemet, mens LVU som udgangspunkt uddanner langt færre fra resourcesvage hjem. Modsat er det, ikke overraskende, særligt personer med lange videregående uddannelser, der formår at gå fra bund til top rent indkomstmæssigt.
- Blandt 35-årige opvokset i lavindkomstfamilier tilhører 42 pct. af dem, der har en LVU, topindkomstgruppen selv, mens det samme fx kun er gældende for 13 pct. af personerne med en mellemlang videregående uddannelse (MVU). Personer med en kort videregående uddannelse (KVU) har også en højere sandsynlighed for at tilhøre topindkomstgruppen sammenlignet med personer med EUD og MVU på tværs af forældrenes indkomstniveau.
- Andelen af færdiguddannede, der kommer fra lavindkomstgrupper (adgangsraten) samt andelen af disse, der selv tilhører topindkomstgruppen som voksen (succesraten) kan tilsammen udtrykke den enkelte uddannelses mobilitetsrate (MR). På det overordnede uddannelsesniveau har LVU det højeste MR, mens KVU ligger relativt tæt på. De erhvervsfaglige uddannelser og MVU har også meget ens MR, der dog ligger noget under niveauet for K- og LV

- LVUs relativt høje MR er drevet af en klart højere succesrate, hvor 42 pct. af færdiguddannede fra lavindkomstgruppen selv tilhører topindkomstgruppen som voksne. Den tilsvarende andel for fx MVU ligger på 13 pct. KVUs succesrate er på 21 pct., men sammenlignet med LVU er der til gengæld flere færdiguddannede fra lavindkomstgruppen på KVVU, hvilket balancerer MR mellem de to uddannelsesniveauer.
- Hvis uddannelserne bliver betragtet hver for sig, har uddannelsen som diplomingeniør i elektronik-IT den højeste MR. Af de 10 uddannelser med højest MR har halvdelen en ingeniørbaggrund. Både KVVU og EUD er begge repræsenteret på denne liste ved en IT-relateret uddannelse som henholdsvis datamatiker og IT-supporter.
- Mobilitetsraten er særlig lav for de uddannelser, hvor andelen af kvinder udgør mindst 80 pct. af de færdiguddannede. Særligt fordi disse uddannelser typisk har relativt lave succesrater grundet bl.a. at kvinder i højere grad end mænd arbejder i den offentlige sektor på tværs af uddannelsesniveauerne. Samtidig kan forskelle i fx præferencer for arbejdstid mellem mænd og kvinder også gøre, at færre kvinder alt i alt bliver løftet op i topindkomstgruppen.
- Blandt de største universiteter har Danmarks Tekniske Universitet (DTU) og Copenhagen Business School (CBS) de højeste MR. Blandt de mindre "specialiserede" universiteter har henholdsvis Aalborg og Syddansk Universitet de højeste MR, mens Roskilde Universitet (RUC) har den laveste MR.
- Hvis MR bliver opgjort for det enkelte uddannelsessteder, er universiteters eksterne campusser blandt universiteterne, nemlig Ballerup Campus for DTU, Syddansk Universitet i Sønderborg og Aalborg Universitet i Esbjerg, alle at finde blandt de ti uddannelsessteder med de højeste MR, mens kun "hovedcampus" for DTU befinder sig på samme liste.

Datagrundlag og metode

Datagrundlaget for analysen er alle personer født i årene 1976-1981 og som boede i Danmark, da de både var 15 og 35 år. Derudover inkluderer analysen disse personers forældre. Omdrejningspunktet er dels indkomst- og uddannelsesniveaut for disse årgange i årene omkring deres 35-års fødselsdag og dels deres forældres indkomstniveau tyve år tidligere. Derfor er populationen betinget på, at personerne boede i Danmark i det år, hvor de fyldte 35 år, og at de samt mindst en af deres forældre boede i Danmark tyve år tidligere. Alt i alt indgår der 325.000 personer født i årene 1976-1981.

På indkomstsiden er analysen baseret på lønindkomsten og nettooverskuddet fra egen virksomhed. Indkomsten er altså fokuseret på den del, personer opnår ved at være i beskæftigelse eller aktivt erhvervsdrivende. Af samme årsag bliver hverken overførselsindkomster eller kapitalindkomst medregnet, og indkomsten er opgjort før skat. Dette er valgt som indkomstbegreb for at afspejle afkastet af arbejdskraftens produktive afkast, der i hvert fald til dels afhænger af den enkelte investering i uddannelse.

Indkomsten for både børn og forældre er opgjort som et treårigt gennemsnit for at minimere risikoen for, at opgørelsen bliver påvirket af tilfældige udsving i indkomsterne fra år til år. For de unge er indkomsten opgjort, mens de var 33-35 år, mens forældrenes indkomst er opgjort 20 år tidligere. Derved er det indkomsten i årene 2013-2015, der danner udgangspunkt for personer født i 1980, mens udgangspunktet deres forældres indkomstniveau tager udgangspunkt i årene 1994-1996. Begge grupper bliver opdelt i 5 lige store grupper alt efter deres indkomststørrelse, og det er sammenhængen mellem disse to rangeringer, der afgør indkomstmobiliteten.

Helt konkret bliver der primært fokuseret på de personer, der opvoksede med forældre, hvis indkomst lå mellem de 20 pct. laveste, da deres pågældende barn var 14-16 år. Denne gruppe bliver kaldt lavindkomstgruppen. Derudover er vi interesseret i at se på den andel af personerne fra lavindkomstgruppen, der som 35-årige selv havde en indkomst blandt de 20 pct. højeste, altså tilhørte topindkomstgruppen. Bevægelsen fra at være opvokset i lavindkomstgruppen, men som voksen selv at tilhøre topindkomstgruppen, bliver kaldt "at gå fra bund til top".

Derudover er omdrejningspunktet for analysen personernes højest fuldførte erhvervskompetencegivende uddannelse omkring deres 35. år. Derved ser analysen bort fra de personerne, der ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse som 35-årig.¹ Samtidig betyder dette, at personen, der fx først tager en erhvervsuddannelse (EUD), og før personen fylder 35 år, også tager fx en mellemlang videre-gående uddannelse (MVU), vil optræde som havende en MVU i analysen. Og derfor skal analysens resultater for fx EUD og KVU opfattes som et underkantsskøn for disse uddannelsers indkomstmobilitet, da personer kan have bevæget sig gennem uddannelsessystemet takket være at de netop tog en ud-dannelse på et lavere niveau som første led i deres færd gennem uddannelsessystemet, frem til de fylder 35 år.

¹ Se DEA (2019) for en mere detaljeret gennemgang af de overordnede tendenser for uddannelsesmobilitet.

Det er vigtigt at understrege, at når indkomstmobilitet bliver analyseret med udgangspunkt i personers højest fuldførte uddannelse, får man alene et indblik i sammenhængen mellem uddannelse, institutioner og social mobilitet. Disse sammenhænge skal derfor ikke opfattes som værende kausale, men kan samtidig fungere som springbræt til at forstå, hvordan og hvorfor nogle uddannelser eller institutioner klarer sig, som de gør i forhold til social mobilitet.

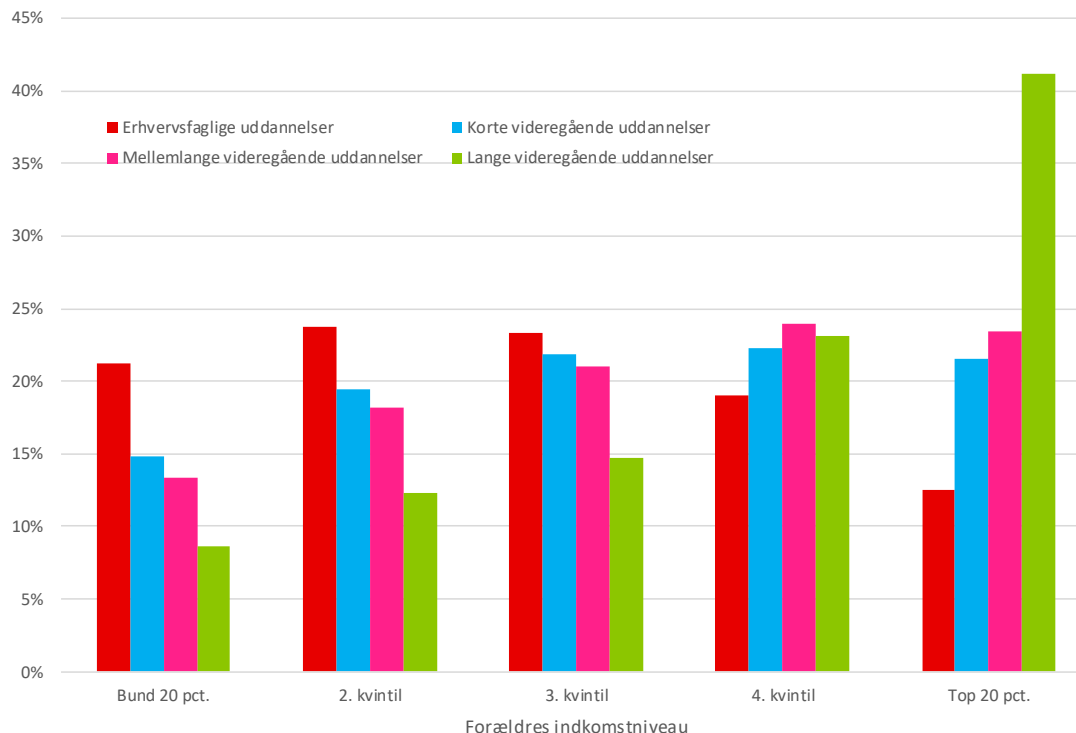
Både adgang og indkomstløft er relevante aspekter af social mobilitet blandt uddannelser

Uddannelsesniveau for 35-årige hænger tydeligt sammen med forældrenes tidligere indkomstniveau, jf. figur 1. Fx er der klart flest – 41 pct. - personer med lange videregående uddannelser, der kommer fra topindkomstgruppen, mens kun ni pct. er vokset i lavindkomstfamilier. Omvendt er omkring en femtedel af 35-årige med erhvervsfaglige uddannelser opvokset i en lavindkomstfamilie.

Det er derved tydeligt, at der ikke på tværs af uddannelsesniveau er en ligelig fordeling af unge med forskellige socioøkonomiske baggrunde. Da det som udgangspunkt er gratis at tage en uddannelse i Danmark, er denne skæve fordeling ikke båret af direkte omkostninger ved at tage uddannelse som fx høje undervisningsgebyrer, som man kender det fra fx Storbritannien og USA. Omvendt betyder adgangskriterier baseret på karaktersnit fra de gymnasiale uddannelser, hvilket gælder på mange af de videregående uddannelser, at personer opvokset relativt ressourcetsvage hjem alt andet lige har sværere ved at få adgang til disse uddannelser, da de har et lavere snit sammenlignet med unge fra mere ressourcestærke hjem (se fx DEA, 2019).

I forhold til at løfte unge fra bund til top i indkomstfordelingen spiller uddannelserne på de forskellige niveauer altså ret forskellige roller, når det kommer til at give unge fra lavindkomstgruppen en erhvervs-kompetencegivende uddannelse. EUD er således det uddannelsesniveau, der får flest unge fra lavindkomstgruppen igennem uddannelsessystemet, mens LVU som udgangspunkt uddanner langt færre fra relativt ressourcetsvage hjem.

Figur 1: Andel af 35-årige med forældre fra et givent indkomstniveau opdelt efter uddannelsesniveauet for de 35-årige, 2011-2016

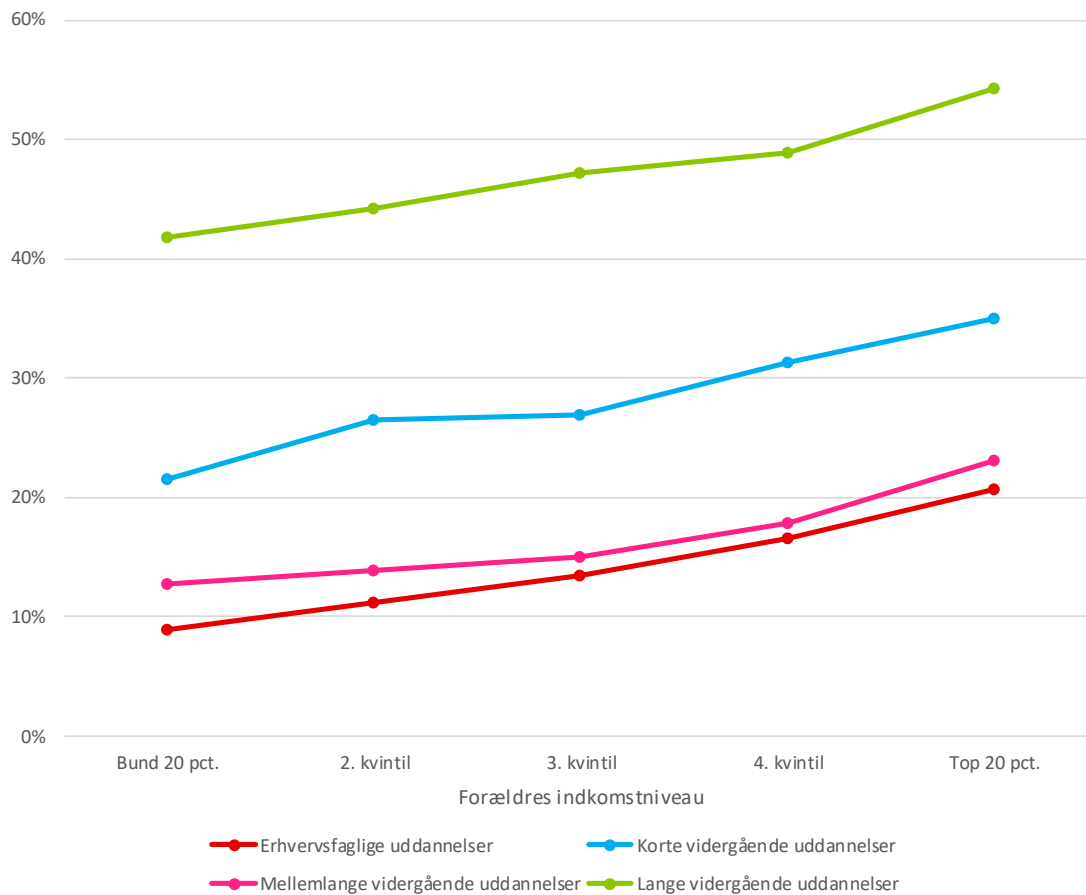

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Men adgang til og senere fuldførelse af en given uddannelse er, som nævnt i indledningen, kun den ene side af uddannelsernes rolle i forhold til indkomstmobilitet og det at løfte unge fra ressourcetsvage hjem længere op i indkomstfordelingen. Den anden side af dette er, hvor gode uddannelserne hver især er til at løfte personer rent indkomstmæssigt. På den ene side skaber EUD mange muligheder for personer med relativt ressourcetsvag baggrund i forhold til at få en uddannelse, men på den anden side er det også givet, at fx LVU gennemsnitligt løfter personernes indkomst mere i gennemsnit sammenlignet med EUD.

Derfor skal uddannelsernes formåen i forhold til at løfte personer fra lavindkomstgruppen op i topindkomstgruppen også inddrages, når uddannelsernes rolle i forhold til indkomstmobilitet bliver beskrevet. Og modsat hvad der er gældende for adgang og andelen af færdiguddannede, der kommer fra relativt ressourcetsvage hjem, er det, ikke overraskende, særligt personer med LVU, der formår at gå fra bund til top, jf. figur 2.

Figur 2: Andel af 35-årige, der tilhører topindkomstgruppen, opdelt efter uddannelsesniveau og forældres indkomstniveau, 2011-2016

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Uanset forældrenes indkomstniveau er det over 40 pct. af de 35-årige med LVU, der befinder sig i topindkomstgruppen. Blandt 35-årige opvokset i lavindkomstfamilier tilhører 42 pct. af dem, der har en LVU, topindkomstgruppen selv, mens det samme fx kun er gældende for 13 pct. af personerne med en MVU. Det er dermed klart, at LVU løfter unge klart mest indkomstmæssigt.

Personer med KVV har også alt andet lige en højere sandsynlighed for at tilhøre topindkomstgruppen sammenlignet med personer med EUD og MVU på tværs af forældrenes indkomstniveau. Godt hver femte af dem opvokset i lavindkomstgruppen og med en KVV befinder sig i topindkomstgruppen selv som 35-årig.

Og som vist i den foregående figur kommer relativt flere af dem med KVV fra netop lavindkomstgruppen sammenlignet med MVU og LVU. Derfor er en overordnet rolle for KVV ift. indkomstmobilitet, at disse uddannelser henvender sig til relativt mange fra relativt ressourcetsvage familier. Og at disse uddannelser samtidig formår at løfte mange disse rent indkomstmæssigt efterfølgende.

Uddannelser og social mobilitet

Uddannelsers rolle for social mobilitet er altså et sammenspil mellem i hvor høj grad de enkelte uddannelser uddanner personer fra relativt ressourcetsvage hjem, og hvor meget disse personer bliver løftet indkomstmæssigt af den pågældende uddannelse. En uddannelses eller uddannelsesinstitutions samlede bidrag til indkomstmobilitet kan blive udtrykt ved (Chetty et al., 2017):

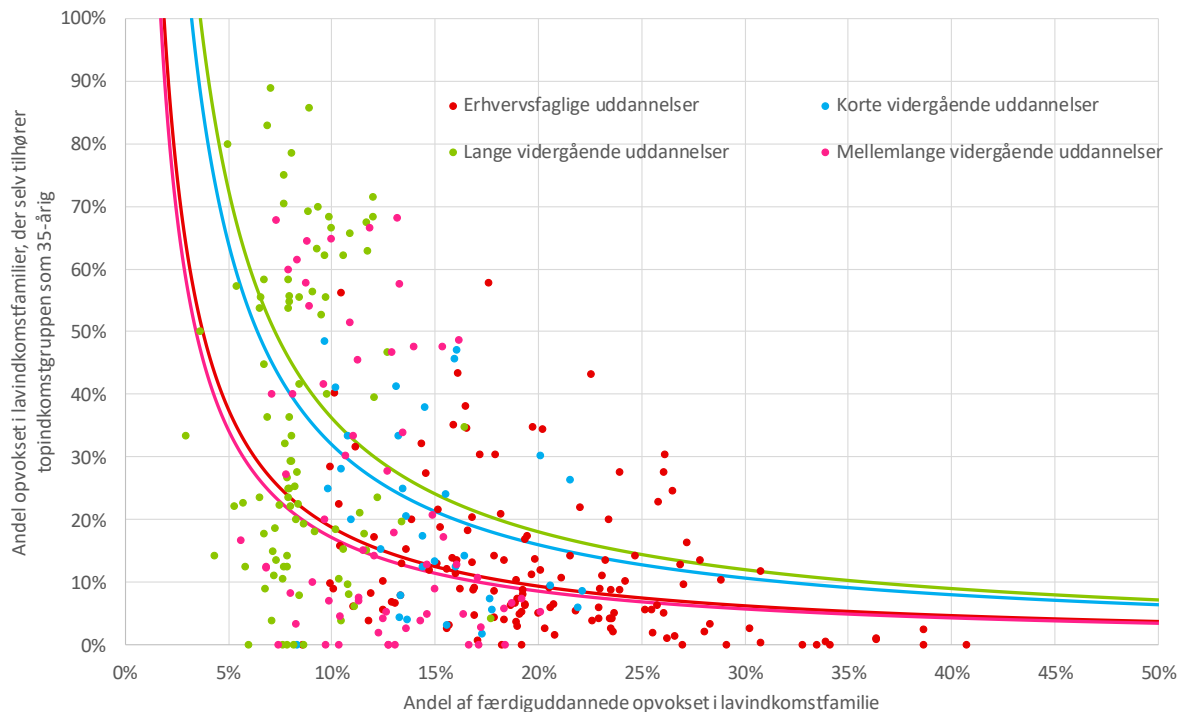
Mobilitetsrate (MR) = Adgang (Andel af færdiguddannede, der kommer fra lavindkomstfamilier) x **Succesrate** (Andel fra lavindkomstfamilier, der selv tilhører topindkomstgruppe som 35-årig)

Fx kommer 8,7 pct. af de færdiguddannede på LVU fra lavindkomstfamilier og 41,8 pct. fra denne gruppe tilhører selv topindkomstgruppen som 35-årige, hvilket giver en overordnet MR for LVU på 8,7 pct. x 41,8 pct. = 3,6 pct.

Sammenspillet mellem adgang og succesrate for den enkelte erhvervskompetencegivende uddannelse er vist i figur 3. Hvert punkt angiver en uddannelse med mindst 100 færdiguddannede blandt 35-årige i perioden 2011-2016. Farven anviser, hvilken overordnet kategori uddannelsen tilhører. Stregene i figuren indikerer den gennemsnitlige MR for alle færdiguddannede fra det pågældende uddannelsesniveau, hvor MR for LVU som før nævnt ligger på 3,6 pct.

LVU har dermed det højeste MR samlet set, men KVV ligger relativt tæt på. De erhvervsfaglige uddannelser og MVU har også meget ens MR, der dog ligger noget under niveauet for K- og LVU.

Figur 3: Mobilitetsrate for erhvervskompetencegivende uddannelser ift. adgang og succesrate for 35-årige opvokset i lavindkomstgruppen, 2011-2016

Note: Hver prik repræsenterer en uddannelse, hvor der er mindst 100 færdiguddannede på tværs af årgangene.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

LVU har en relativ høj MR i kraft af, at en række uddannelser løfter relativt mange – op mod 90 pct. – af personerne fra lavindkomstfamilier op i topindkomstgruppen, hvor den tilsvarende andel for de andre uddannelsesgrupper maksimalt udgør knap 70 pct.

KVU har en næsten tilsvarende samlet MR som LVU, uden at uddannelserne på dette niveau altså løfter personer fra lavindkomstfamilierne helt så meget indkomstmæssigt sammenlignet med LVU. Til gengæld er der flere færdiguddannede fra KVU, der er opvokset i lavindkomstfamilier, hvilket trækker MR for KVU op.

De enkelte uddannelsers MR under LVU er således primært drevet af, hvor meget de enkelte uddannelser har løftet deres dimittender indkomstmæssigt, da andelen af færdiguddannede, der kommer fra lavindkomstfamilier, ikke varierer meget fra uddannelse til uddannelse, jf. tabel 1. De relativt begrænsede forskelle i adgangen til LVU er afspejlet i, at standardafvigelsen for andelen af færdiguddannede fra lavindkomstfamilier er lavest for LVU – 0,024 – sammenlignet med de andre uddannelsesniveauer.

Samtidig varierer andelen af færdiguddannede, der er gået fra bund til top, også betragteligt for LVU med en række uddannelser som fx cand.merc.mat, cand.polit og medicin med andele på 80-90 pct. til

uddannelser som cand.mag i fx fransk, etnografi/antropologi samt kultur og kulturformidling, hvor andelen er under 10 pct.

KVU er kendetegnet ved at have en lavere andel af færdiguddannede, der er gået fra bund til top, men andelen svinger til gengæld også mindre fra uddannelse til uddannelse sammenlignet med LVU (repræsenteret ved den lavere standardafvigelse).

EUD har som før nævnt den største andel af færdiguddannede fra lavindkomstfamilier på 21 pct., men andelen varierer også klart mere på dette uddannelsesniveau sammenlignet med de øvrige. I den ene ende har uddannelser inden for fx spedition, optometri og driftsledelse en andel på omkring 10 pct., mens mere end hver tredje færdiguddannede som fx social- og sundhedshjælper kommer fra lavindkomstfamilier. Uddannelserne på EUD-området løfter dog ikke mange fra bund til top, hvilket trækker i den anden retning ift. MR.

MVU har den laveste samlede MR til trods for, at adgangsraten til disse uddannelser næsten er på niveau med KVU. Det er dermed den lavere andel, der går fra bund til top, inden for disse uddannelser, der gør, at dette uddannelsesniveau overordnet set har den laveste MR. Den relativt høje standardafvigelse for MVUs succesrate viser samtidig, at MVU indeholder en del uddannelser, der løfter henholdsvis relativt få og relativt mange fra lavindkomstgruppen indkomstmæssigt.

Tabel 1: Mobilitetsrate for overordnede uddannelsesniveauer, 2011-2016

	Mobilitetsrate (MR)	Andel af færdiguddannede fra lavindkomstfamilier (Adgang)		Andel, der er gået fra bund til top (Succesrate)	
		Gennemsnit	Standard afvigelse	Gennemsnit	Standard afvigelse
Erhvervsfaglige uddannelser	1,88%	21%	0,066	9%	0,117
Korte videregående uddannelser	3,19%	15%	0,036	21%	0,145
Mellemlange videregående uddannelser	1,71%	13%	0,035	13%	0,225
Lange videregående uddannelser	3,62%	9%	0,024	42%	0,245

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Hvis uddannelserne bliver betragtet hver for sig, har uddannelsen som diplomingeniør i elektronik-IT den højeste MR med 9 pct., jf. tabel 2. Af de 10 uddannelser med højest MR har halvdelen faktisk en ingeniørbaggrund, hvor forskellen i MR næsten alene bliver drevet af forskellen i andelen, der går fra bund til top blandt de færdiguddannede.

Halvdelen af uddannelserne på denne top10 er samtidig fra MVU, hvilket bekræfter billedet fra den foregående tabel. Altså at der er en række uddannelser tilhørende MVU, der løfter relativt mange fra bund til top. Men at MR overordnet set forbliver lav, da der også er en del uddannelser, der løfter relativt få.

De eneste uddannelser fra KVU og EUD er henholdsvis datamatiker og IT-supportere. Begge adskiller sig fra de fleste af de andre uddannelser i top10 ved at have relativt høje andele af færdiguddannede fra lavindkomstfamilier, særligt blandt IT-supportere hvor andelen er på 26 pct. Andelen, der bliver løftet

fra bund til top, er dog ikke helt på niveau med de øvrige uddannelser i top10, og derfor er MR for disse to uddannelser en anelse lavere.

Tabel 2: De 10 uddannelser med højeste mobilitetsrater, 2011-2016

	Mobilitetsrate (MR)	Andel af færdiguddannede fra lavindkomstfamilier (Adgang)	Andel, der er gået fra bund til top (Succesrate)	Uddannelsesniveau
Elektronik-IT, diploming.prof.bach.	8,99%	13%	68%	MVU
Maskin, civiling. cand.polyt.	7,89%	12%	68%	LVU
Offentlig virksomhedsøkonomi, HD-2.del	7,89%	12%	67%	MVU
Kemi, diploming.prof.bach.	7,86%	16%	49%	MVU
Officer (lang vidg. udd.), hæren	7,66%	9%	86%	LVU
IT, diploming. prof.bach.	7,64%	13%	58%	MVU
Farmaci, cand.pharm.	7,38%	12%	63%	LVU
Eksportingeniør, diploming.prof.bach.	7,30%	15%	48%	MVU
Datamatiker	7,28%	16%	46%	KVU
IT-supporter	7,20%	26%	28%	EUD

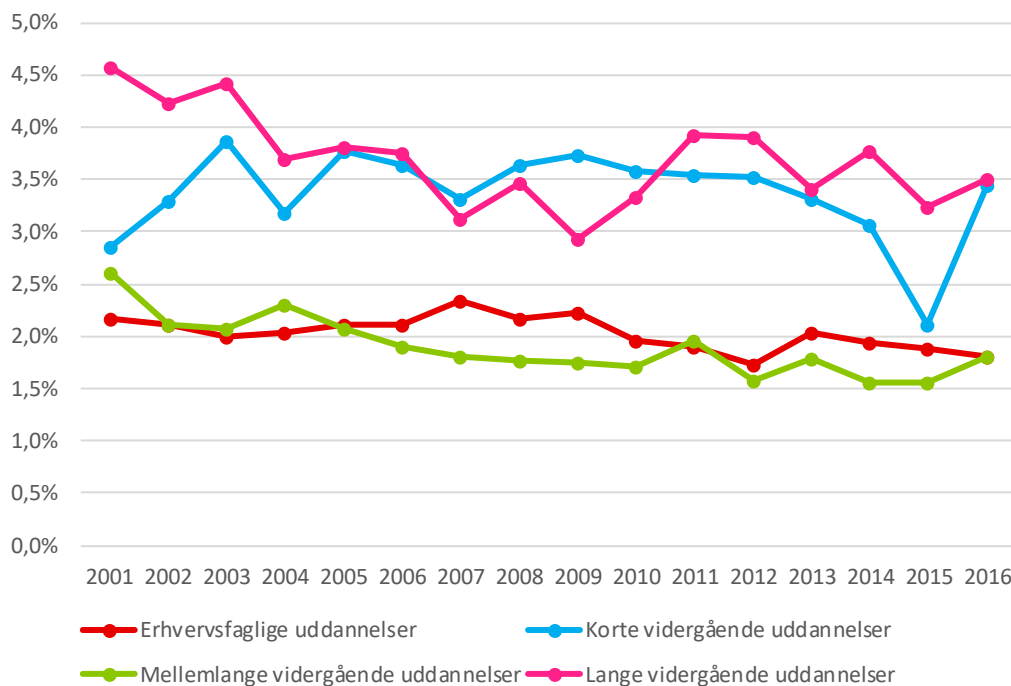
Note: Der er kun inkluderet uddannelser med mindst 200 færdiguddannede.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Siden 2005 har MR for de overordnede uddannelsesniveauer også været rimeligt stabile med en klar tendens til, at K- og LVU har ligget højere end EUD og MVU. jf. figur 4. LVU faldt fra omkring 4,5 pct. i 2001 til omkring 3 pct. kort efter finanskrisen, men har dog siden stabiliseret sig på et niveau omkring

3,5 pct. Derved er de niveauer for MR, som vi har set på for 2011-2016 ikke et udtryk for en særlig periode fsva. MR overordnet set.

Figur 4: Andel af 35-årige, der tilhører topindkomstgruppen, opdelt efter uddannelsesniveau og forældres indkomstniveau, 2011-2016

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

En ting er, at MR for de overordnede uddannelsesniveauer har været rimelig konstante over tid. En anden ting er, om tendenserne stadig er de samme, hvis der bliver ændret en smule på forudsætningerne.

Hvis forudsætningen for at tilhøre andelen af personer, der går fra bund til top, bliver udvidet fra at skulle have en indkomst blandt de 20 pct. højeste som 35-årig til en indkomst blandt de 40 pct. højeste, har KVV den højeste MR med 6,5 pct., jf. tabel 3. MR stiger naturligvis også for de øvrige uddannelsesniveauer, og særligt afstanden mellem LVU og EUD bliver mindsket. Dette indikerer, at personer med

EUD ikke bliver løftet helt op i indkomstfordelingen som 35-årige, men at bl.a. et generelt højt beskæftigelsesniveau gør, at mange med EUD befinder i gruppen af personer med indkomst blandt de 20 til 40 pct. højeste indkomster.

Tabel 3: Mobilitetsrate for overordnede uddannelsesniveauer, hvor indkomstkravet som 35-årig er ændret fra top-20 til top-40 pct., 2011-2016

	Mobilitetsrate (MR)	Andel af færdiguddannede fra lavindkomstfamilier (Adgang)	Andel, der er gået fra bund til top (Succesrate)
Erhvervsfaglige uddannelser	5,18%	21%	24%
Korte videregående uddannelser	6,47%	15%	44%
Mellemlange videregående uddannelser	4,85%	13%	36%
Lange videregående uddannelser	5,44%	9%	63%

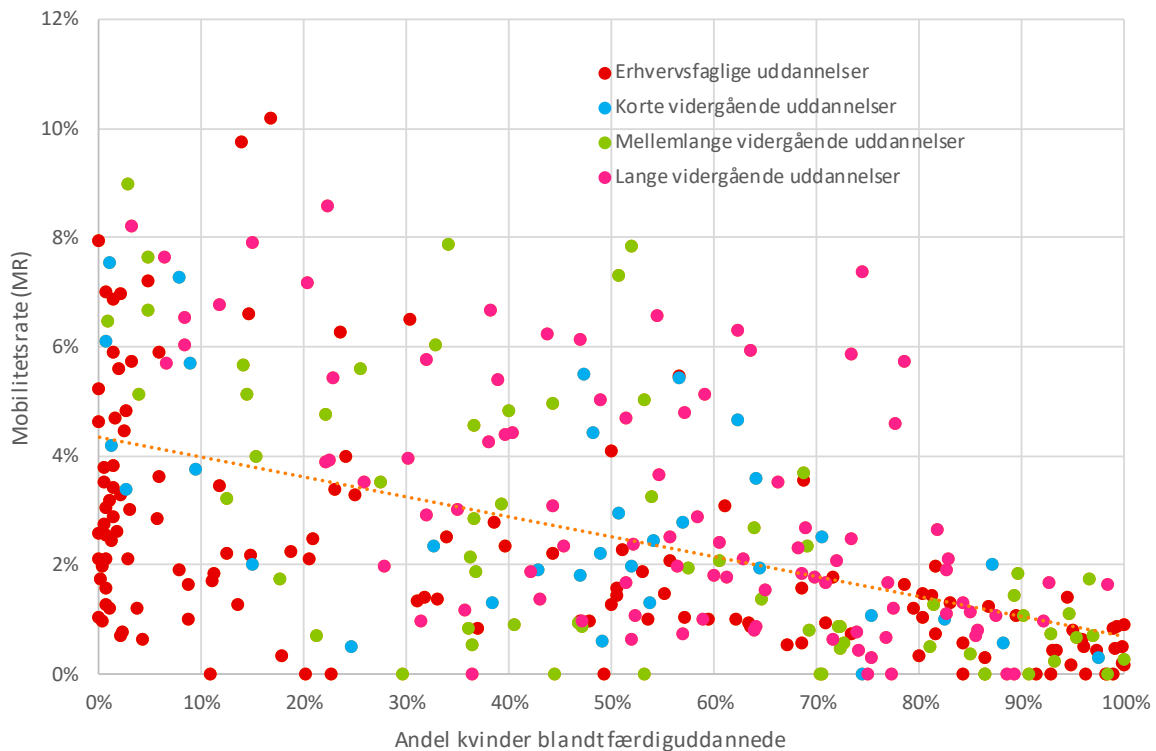
Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Sammensætningen af personer i forhold til fx køn eller etnicitet indenfor de enkelte uddannelsesgrupper kan samtidig også påvirke mobilitetsraten på tværs af uddannelserne givet fx sammenhænge mellem indkomst, køn og beskæftigelse i den offentlige sektor.

Den helt simple sammenhæng mellem andelen af kvinder blandt de færdiguddannede og mobilitetsraten for den enkelte uddannelse tilsiger, at jo højere andelen af kvinder er blandt de færdiguddannede, jo lavere er mobilitetsraten for den pågældende uddannelse, jf. figur 5.

Mobilitetsraten er særlig lav for de uddannelser, hvor andelen af kvinder udgør mindst 80 pct. af de færdiguddannede. Den højeste mobilitetsrate blandt disse uddannelser gælder for cand.ling.merc. i engelsk med 2,6 pct., hvilket dog er i den lave ende for LVU, hvor den gennemsnitlige MR ligger på 3,6 pct. Den gennemsnitlige MR for alle uddannelser med mindst 80 pct. kvinder blandt de færdiguddannede er kun på 0,8 pct. Den negative sammenhæng mellem andelen af kvinder og MR er også gældende, hvis de fire overordnede uddannelsesniveauer bliver betragtet separat.

Figur 5: Sammenhæng mellem andel af kvinder blandt færdiguddannede og mobilitetsrate for den enkelte uddannelse, 2011-2016

Note: Hver prik repræsenterer en uddannelse, hvor der er mindst 100 færdiguddannede på tværs af årgangene.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Tendensen til at uddannelser med lave mobilitetsrater typisk også har en højere andel af kvinder er drevet af, at både adgangs- og succesraten er lavere for disse uddannelser, jf. tabel 4. Det er dog hovedsageligt den negative sammenhæng mellem succesrate og andel af kvinder blandt færdiguddannede, der gør, at uddannelser med relativt mange kvinder har en lavere MR (se den lavere koefficient for succes- sammenlignet med adgangsrate).

Den simple sammenhæng mellem andelen af kvinder og MR er altså, at to uddannelser med en forskel på 10 pct. point i andelen af kvinder har en forskel på 0,3 pct. point i MR, hvor MR falder i takt med andelen af kvinden stiger. På samme vis har de to uddannelser i snit også en forskel på henholdsvis 0,35 og 1,4 pct. point i adgangs- og succesraten.

For at illustrere at sammenhængen mellem MR og demografiske karakteristika blandt de færdiguddannede også kan se en smule anderledes ud, er en tilsvarende sammenhæng mellem andelen af personer med ikke-vestlig baggrund blandt de færdiguddannede også udregnet. Her er den overordnede sammenhæng også negativ, altså jo relativt flere personer med ikke-vestlig baggrund jo lavere MR overordnet set. Men her er der to modsatrettede sammenhænge i forhold til adgangs- og succesrate. Den simple sammenhæng mellem disse og andelen af personer med ikke-vestlig baggrund viser, at uddannelser

med højere andele af personer typisk har en højere adgangsrate men til gengæld en del lavere succesrate. I sidste ende gør disse to modsatrettede sammenhænge, at MR overordnet set falder mindre i forhold til andelen af personer med ikke-vestlig baggrund sammenlignet med andelen af kvinder.

Tabel 4: Sammenhænge mellem mobilitets, adgangs- og succesrate og andelen af henholdsvis kvinder og personer med ikke-vestlig baggrund blandt de færdiguddannede, 2011-2016

Andel blandt færdiguddannede, der:	Mobilitetsrate (MR)	Andel af færdiguddannede fra lavindkomstfamilier (Adgang)	Andel, der er gået fra bund til top (Succesrate)
- Er kvinder	-0,030	-0,035	-0,139
- Har ikke-vestlig baggrund	-0,021	2,630	-0,943

Note: Alle estimationer er foretaget ved simpel OLS, og alle koefficienter er signifikante på 1 pct. niveau. Estimationerne i forhold til MR og adgangsrate er vægtet i forhold til antallet af færdiguddannede på den enkelte uddannelse. Estimationen for succesrate er på samme vis vægtet i forhold til antallet af færdiguddannede fra lavindkomstfamilier på den enkelte uddannelse.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Den lavere succesrate blandt uddannelser med relativt mange kvinder er bl.a. båret af, at kvinder i højere grad arbejder i den offentlige sektor på tværs af uddannelsesniveauerne. Samtidig kan forskelle i fx præferencer for arbejdstid mellem mænd og kvinder også gøre, at færre kvinder alt i alt bliver løftet op i topindkomstgruppen.

Forskelle i uddannelsesvalg mellem mænd og kvinder påvirker derved naturligt også mobiliteten målt på indkomst på tværs af uddannelsesgrupperne. Der kan indkomstmobiliteten blandt mænd og kvinder også blive beregnet separat, altså hvor fx mænd og kvinder født i 1976-1981 bliver rangeret udelukkende på baggrund af indkomstforholdene for det enkelte køn og deres tilhørende forældre. Resultaterne ændrer sig dog ikke markant i forhold til MR på tværs af uddannelsesniveauerne, jf. tabel 5.

For både mænd og kvinder har LVU stadig den højeste MR efterfulgt af KVVU. Dog bytter MVU plads med EUD i forhold til MR inden for det enkelte køn. Forholdet mellem MR og henholdsvis adgangs- og

succesrate er også meget ens sammenlignet med MR for uddannelsesniveauer, når kønnene bliver betragtet sammen.

Tabel 5: Mobilitetsrate for overordnede uddannelsesniveauer opdelt efter køn, 2011-2016

Mænd:			
	Mobilitetsrate (MR)	Andel af færdiguddannede fra lavindkomstfamilier (Adgang)	Andel, der er gået fra bund til top (Succesrate)
Erhvervsfaglige uddannelser	1,58%	19%	8%
Korte videregående uddannelser	3,15%	15%	22%
Mellemlange videregående uddannelser	2,31%	12%	19%
Lange videregående uddannelser	3,76%	8%	45%
Kvinder:			
	Mobilitetsrate (MR)	Andel af færdiguddannede fra lavindkomstfamilier (Adgang)	Andel, der er gået fra bund til top (Succesrate)
Erhvervsfaglige uddannelser	1,44%	24%	6%
Korte videregående uddannelser	2,83%	15%	19%
Mellemlange videregående uddannelser	2,12%	14%	15%
Lange videregående uddannelser	3,95%	9%	44%

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Uddannelsesinstitutioner og social mobilitet

Indtil nu har omdrejningspunktet for beregningerne af mobiliteten være den højest fuldførte uddannelse, som personerne har taget som 35-årige. Et alternativt udgangspunkt er den uddannelsesinstitution, hvor personerne har taget deres højest fuldførte uddannelsesinstitution. En uddannelsesinstitutionens MR vil naturligvis i høj grad afspejle, hvilke typer uddannelser som den udbyder. Institutioner der fx kun har et snævert udbud af uddannelser, der fx samtidig løfter relativt mange unge indkomstmæssigt, vil i de fleste tilfælde have en højere MR end institutioner, der har en bredere vifte af uddannelser.

Dette bliver fx afspejlet ved MR for de største universiteter, hvor Danmarks Tekniske Universitet (DTU) og Copenhagen Business School har de højeste MR, jf. tabel 6. Forskellen i MR mellem universiteterne i høj grad drevet af forskelle i succesraten, hvor DTU og CBS har klart de højeste.

Blandt de mindre "specialiserede" universiteter har henholdsvis Aalborg og Syddansk Universitet de højeste MR i kraft af højere adgangs- såvel succesrater sammenlignet med fx Københavns og Aarhus Universitet. Roskilde Universitet (RUC) har den laveste MR, da kun godt hver femte færdiguddannede

fra lavindkomstfamilier selv tilhører topindkomstgruppen som voksen. For de øvrige universiteter er andelen på mindst hver tredje.

Tabel 6: Mobilitetsrater for universiteterne, 2011-2016

	Mobilitetsrate (MR)	Andel af færdiguddannede fra lavindkomstfamilier (Adgangsrate)	Andel, der er gået fra bund til top (Succesrate)
Danmarks Tekniske Universitet	5,80%	10%	58%
Copenhagen Business School	4,81%	10%	50%
Aalborg Universitet	4,40%	11%	40%
Syddansk Universitet	4,26%	12%	37%
IT-Universitetet i København	3,79%	9%	43%
Københavns Universitet	3,14%	9%	35%
Aarhus Universitet	2,96%	9%	34%
Roskilde Universitet	2,01%	9%	22%

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

DTUs campus i Ballerup har den højeste MR af alle uddannelsessteder i Danmark med 8,2 pct., jf. tabel 7. DTU-Ballerup uddanner primært diplomingeniører, der, som det blev i forrige afsnit, også er kendetegnet ved at være uddannelser med relativt høje MR. Sammenlignet med DTU overordnet set har DTU-Ballerup en særlig høj MR ved, at andelen af færdiguddannede, der kommer fra lavindkomstfamilier, er en del højere – 15 pct. – sammenlignet med DTU som helhed – 10 pct. (jf. tabel 6). Og succesraten for DTU-Ballerup er samtidig ikke markant lavere end for DTU som helhed.

To andre eksterne campusser blandt universiteterne, nemlig Syddansk Universitet i Sønderborg og Aalborg Universitet i Esbjerg, er også at finde blandt de ti uddannelsessteder med de højeste MR, mens kun "hovedcampus" for DTU befinder sig på samme liste.

I forhold til adgangsrate er det Erhvervsakademiet Copenhagen Business Academy, der klarer sig bedst blandt top-10, da 18 pct. af de færdiguddannede kommer fra lavindkomstfamilier. Omvendt er maskinmesterskolen i Aarhus kendetegnet ved at tre ud fire af deres færdiguddannede med samme familiebaggrund selv er gået fra bund til top, hvilket er den højeste andel blandt top-10 uddannelsesstederne.

Tabel 7: Uddannelsessteder med de højeste mobilitetsrater, 2011-2016

	Mobilitetsrate (MR)	Andel af færdiguddannede fra lavindkomstfamilier (Adgangsrate)	Andel, der er gået fra bund til top (Succesrate)
DTU, Ballerup Campus	8,17%	15%	54%
Syddansk Universitet, Sønderborg	7,41%	17%	43%
Ingeniørhøjskolen Odense Teknikum - CVU	7,07%	10%	70%
Erhvervsakademiet Copenhagen Business Academy	7,04%	18%	39%
Det Farmaceutiske Fakultet, KU	6,74%	11%	63%
Hærens Officersskole	6,65%	9%	76%
Aalborg Universitet, Esbjerg	6,32%	12%	53%
Aarhus Maskinmesterskole	6,17%	8%	74%
Bygningskonstruktøruddannelsen i Horsens	6,02%	10%	58%
Danmarks Tekniske Universitet	5,29%	9%	60%

Note: Der er kun inkluderet uddannelsessteder med mindst 200 færdiguddannede.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Litteraturliste

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2018): De fattigste har sværere ved at bryde den sociale arv.

Chetty et al (2017): Mobility Report Cards: The Role of Colleges in Intergenerational Mobility. NBER.

DEA (2019): Tendenser for social mobilitet og uddannelse.

Den Sociale Kapitalfond (2018): Det er blevet sværere at gå fra bund til top i Danmark.

Harding og Munk (2016): Why is Intergenerational Income Mobility Decreasing in a Country with High Social Equality?

SFI (2016): Uddannelsesmobilitet i Danmark.